

Ігрова діяльність у подоланні алалії в дітей дошкільного віку

У статті здійснюється теоретичний аналіз проблеми ігрової діяльності в подоланні алалії у дітей дошкільного віку. З'ясовується вплив ігрової діяльності в подоланні мовленнєвих розладів на розвиток дошкільника. Пропонується корекційна робота з дітьми-алаліками.

Ключові слова: гра, ігрова діяльність, мовлення, мовленнєві розлади, алалія.

В статье осуществляется теоретический анализ проблемы игровой деятельности в преодолении алалии у детей дошкольного возраста. Выясняется влияние игровой деятельности в преодолении речевых расстройств на развитие дошкольника. Предлагается коррекционная работа из детьми-алаликами.

Ключевые слова: игра, игровая деятельность, речь, речевые расстройства, алалия.

Постановка проблеми. Гра – це соціокультурний і біологічний феномен, який має власну історію розвитку і відповідні їй визначені форми і зміст. Тому проблеми походження, суть і побудова гри, умови і механізми її становлення, а також подібність і відмінність ігор людини і тварин, дітей і дорослих – були і залишаються в центрі уваги представників самих різних галузей знань – філософії, соціології, культурології, педагогіки, психології, фізіології, етнографії, антропології, математики і ін. Останнім часом гра все частіше стає предметом міждисциплінарних досліджень.

Донедавна в науковій літературі гра розглядалася переважно в генетичному плані. В цьому розумінні вона виступає як засіб самореалізації людини, де вона може випробувати себе в різних ситуація, ролях, представити себе в якості члена різних соціальних спільнот, що полегшує процес прийняття соціальних норм. Отож, можна говорити про адаптивні функції гри. Багаточисленні дослідження присвячені терапевтичній функції гри. Головні перетворення в грі відбуваються з особистісними особливостями учасників.

Сьогодні гра – найпопулярніший вид психологічної роботи як з дітьми, так і з дорослими. Гра – цілісний стан душі. Це єдність думок, почуттів і рухів, гармонічне життя в образі, ситуації, світі, унікальний фантастичний простір, який володіє великим творчим

потенціалом, де можна творити себе, свої стосунки з іншими, своє майбутнє в цілком безпечній ситуації. Ігри дають можливість емоційно відреагувати на різні хвилювання і труднощі, побудувати на рівні почуттів відношення з оточуючими, навчитися контролювати і регулювати свій внутрішній світ.

Д. Б. Ельконін визначає дитячу гру як діяльність, в якій відтворюються соціальні стосунки між людьми поза умовами безпосередньої утилітарної скерованості [11].

Н.С. Пантіна вважає, що гра відображає усвідомлювану необхідність включати підростаюче покоління в ціленаправлену і керуючу систему виховання і навчання, починаючи з більш раннього віку [9]. Г.П. Щедровицький при аналізі гри вказував на те, що вона склалася на визначеному етапі історичного розвитку суспільства у зв'язку з задачами формування підростаючого покоління. Гра, на його думку, своєрідна форма дитячого життя, вироблена або створена суспільством для керування розвитком дітей. Виникнення і розвиток гри, як вважає дослідник, було "масовим" процесом, в якому природна історична закономірність "пробивалася" через різноманітну усвідомлювану діяльність окремих людей [11].

Отже, можна сказати, що гра пов'язана з визначеними умовами соціального життя і, власне, ці методологічні орієнтири в дослідженні проблеми дитячої гри відображені в роботах Л. С. Виготського і А. Н. Леонтьєва. Вони вивчали роль дитячої гри як джерело зони найближчого розвитку. На думку вчених, в ній відбувається розходження видимого і змістовного поля, розвивається відображення, йде перехід до внутрішнього мовлення, формується довільність і вольова мотивація, розвивається самосвідомість. Вагомим внеском Виготського в теорію гри була ідея заміщення як прототип пізнавального процесу. Причому мова йде не лише про заміщення об'єкта, але і суб'єкта при взятті ним на себе ролі, що дає можливість розглядати заміщення як джерело розвитку самопізнання [4, 12].

З біологічної точки зору, дитяча гра, на думку І. А. Аршавського, регулюється особливим нервовим механізмом – домінантою і носить характер природного фізіологічного стресу. Маленькій людині, яка тільки встала на ноги, перед тим як потрапити в суспільство ровесників, необхідно пережити час "біологічного контакту поколінь", їй необхідно, щоб старші, дорослі терпеливо бавилися з нею. Потреба в грі для дитини є природна і життєво важлива, як потреба їсти, дихати, спати. Дитина без гри не загине. Але подавлений інстинкт гри дуже швидко проявить себе фі-

зіологічною незрілістю, відставанням в рості, вазі, у фізичному й інтелектуальному розвитку.

На думку Л. С. Виготського, гра – це джерело розвитку особистості, що створює зону найближчого розвитку: “через ігрову діяльність і рухається дитина. Лише в цьому розумінні може бути названа діяльність ведучою, тобто, яка визначає розвиток дитини” [3, с.75.]. О.М. Леонт'єв зазначає, що: “Ведучою ми називаємо таку діяльність, у зв'язку з якою відбуваються головні зміни в психіці дитини і всередині якої розвиваються психічні процеси, які готують дитину до переходу до нового, вищого ступеня її розвитку” [7].

А. С. Макаренко нагадував батькам і вчителям про поступове переростання гри в трудову діяльність: “Між грою і роботою немає великої різниці В кожній грі є, перш за все, робоче зусилля і зусилля думки... Гра без зусилля, гра без активної діяльності – завжди погана гра ... в даному випадку гра дуже подібна на роботу” [8, с.82.]. А. С. Макаренко вважав, що в хороших іграх швидше і краще виховується любов до праці і відповідальності, звичка розуміти і враховувати значення слів “треба” і “не можна”.

Отже, гра – це особлива діяльність, яка розкривається в дитячі роки і супроводжує людину впродовж усього її життя. Більшість вчених пояснюють гру як особливий вид діяльності, який складався на певному етапі розвитку суспільства.

Ідея діяльності розробляється в сучасній науці як один із методологічних принципів пізнання. Людина не може існувати поза діяльністю взаємовідношень. Оволодіння способами діяльності входження в професію, виявлення в праці здібностей, формування мотивів діяльності, перспективи на успіх – ці і багато інших питань складають предмет діяльності.

В дошкільному віці основним видом діяльності є гра. Вона викликає якісний зріст у психіці дитини: в ній закладаються основи навчальної діяльності, яка стає основною в шкільні роки.

Прагнення дітей до сумісного життя з дорослими не може бути задоволеним на основі сумісної праці. Цю потребу діти починають задовольняти в грі, в якій вони не лише відображають трудове життя, але і соціальне – беруть на себе роль дорослих.

Отже, гра – відбиття навколишнього середовища і, перш за все, дій і взаємовідношень навколишніх людей.

Гра є ефективним засобом логопедичної роботи з дітьми. Термін “логопедичні ігри” не зовсім вдалий, тому що таких ігор в номенклатурі дошкільної педагогіки немає. Є ігри сюжетно-рольові, рухливі, дидактичні із будівельним матеріалом, ігри-драматизації і всі решта видів ігор. Тому доцільніше говорити про

використання загальновідомих видів ігор в логопедичній роботі з дітьми.

В логопедичній роботі особливо велике значення має ставлення самих дітей до занять над виправленням недоліків мовлення. Зважаючи на це, необхідно зацікавити дітей і увесь час підтримувати в них інтерес до роботи. В процесі постановки і закріплення правильної вимови звуків дитині доводиться виконувати досить одноманітні за своїм характером вправи, але без яких неможливо обійтися на певному етапі.

Крім того, ці вправи викликають у дитини втому, внаслідок чого знижується ефективність роботи. Для того, щоб дитина не втомлювалася від одноманітних тренувальних вправ на заняттях, слід використовувати відповідні ігри для закріплення вимови.

Мета статті використання ігрової діяльності у дітей дошкільного віку при подоланні алалії.

В дитячому віці мовленнєві розлади негативно впливають на розумовий розвиток дитини, зумовлюючи часто затримку психічного розвитку, що, в свою чергу, призводить до неуспішності в школі, особливо на початкових етапах навчання. У таких дітей в більшій чи меншій мірі виявляються порушення вимови і розрізнення звуків, недостатньо повноцінно відбувається оволодіння системою морфем, тому погано засвоюються навички словозміни і словотворення. Словниковий запас відстає від норми як за кількісними, так і за якісними показниками, страждає зв'язне мовлення. Саме тому логопеди і вихователі логопедичних груп повинні докладати максимум зусиль, щоб дітям було цікаво навчатися, а саме, навчатись граючись. Адже коли цікаво, то й неважко.

Будь-яка гра сприяє вихованню не однієї, а багатьох якостей особистості, вимагає участі різних аналізаторів і психічних процесів, викликає різноманітні емоції і, звичайно ж, сприяє мовленнєвому розвитку дитини.

Однією з найбільш складних і тяжких форм патології мовлення дитячого віку є алалія, за якої дитина практично позбавлена мовленнєвих засобів спілкування. Мовлення її самостійно, без логопедичної допомоги не формується.

Алалія (у перекладі з грец. а – частка, що означає заперечення, лат. lalia – мовлення) – відсутність або недорозвиненість мовлення внаслідок органічного ураження мовленнєвих зон кори головного мозку у внутрішньоутробному або ранньому періоді розвитку дитини.

Значний внесок у вивчення алалії зробили такі дослідники: Г.Гутцман, А. Лібман, М. Богданов-Березовський, Є. Фрешельс,

М. Хватцев, Н. Траугот, В.Орфінська, Р. Левіна, Л. Мелехова, Г.Мацієвська, Є. Соботович та інші дослідники [7].

Вітчизняні дослідники вивчали алалію в декількох аспектах: фізіологічному (Н. Трауготт, І. Самойлова), лінгвістичному (В.Орфінська), клінічному (С. Мнухін, М. Єйдінова), психологічному (Р. Левіна) та ін. Загальнометодичні положення роботи з дітьми з алалією розглядалися в роботах Н. Траугот, В. Орфінської, Р. Левіної, Л. Мелехової, Л. Чудінової, Л. Голубевої та ін. [10].

Розвиток мовлення в алаліків – це довготривалий складний процес. У дітей спостерігаються значні відхилення від нормального мовленнєвого розвитку, причому найбільші труднощі зустрічаються при оволодінні словником і граматичною будовою. Для дітей-алаліків характерним є те, що мовлення з'являється пізно і має своєрідний розвиток: словниковий запас збагачується повільно, використовується в мовленнєвій практиці неправильно. Внаслідок слабкої моторної структури слова дитина часто не може знайти правильну послідовність звуків у слові і слів у фразі, не може переключитися з одного слова на інше. Це призводить до парафазій, перестановок, персеверацій, контамінацій і т. д.

У більшості дітей-алаліків дошкільного віку спостерігається диспропорція мовленнєвого і психічного розвитку. Психічний розвиток таких дітей випереджує розвиток мовленнєвої системи. У них рано розвивається критичність до свого немовного стану. Ці діти емоційні, виявляють зацікавленість до іграшок, ігор і прагнуть до пізнавальної діяльності. Деякі алаліки дуже хворобливо переживають свій стан, особливо коли не можуть нічого відповісти на телефонний дзвінок – з'являються сльози і розпач.

Корекційно-виховна робота з дітьми-алаліками, а також з дітьми, які мають різний рівень мовленнєвого недорозвинення, повинна бути спрямована на навчання правильного мовлення і виховання особистості дитини.

Враховуючи особливості мовленнєвого та психічного розвитку дітей-логопатів, слід дотримуватися таких методичних вимог:

1. Ігри не повинні бути надто тривалими.
2. Вони повинні проводитися в уповільненому темпі, щоб кожна дитина змогла зрозуміти завдання, свідомо виправити можливу помилку, а логопед допомогти їй в цьому.
3. Гра повинна бути живою, цікавою, привабливою для дитини. В ній має бути присутній елемент змагання та заохочення, яскрава, виразна та доступна для дітей наочність.
4. В грі необхідно домагатися активної мовленнєвої участі всіх дітей, по можливості використовуючи при цьому їх рухову активність.

5. В грі необхідно розвивати навички контролю за власним мовленням і мовленням товаришів, прагнення правильно і швидко виконати мовне завдання. Для цього слід підтримувати дитячу ініціативу.

6. В самому процесі гри логопед приймає безпосередню активно-пасивну участь. (Це визначається мовними можливостями дітей, завданнями та умовами гри). Впродовж гри логопед вносить необхідні корективи і виправлення в мовлення дітей, а наприкінці гри обов'язково заохочує всіх дітей, відмічає найбільш активних.

7. Ігри, які проводяться на різних етапах роботи з дошкільниками-логопатами, можна успішно повторювати, поступово ускладнюючи і варіюючи не тільки зміст мовного матеріалу, а й правила гри.

Науковці, а також більшість логопедів-практиків процес формування мовлення у дітей з алалією і ЗНМ першого рівня розглядають як одночасний корекційний вплив на мовленнєві і немовленнєві відхилення.

Підготовчий етап – етап немовного спілкування

На цьому етапі проводиться корекційна робота з дітьми, що зовсім не говорять. Мета його полягає в тому, щоб різними засобами, ігровими прийомами налагодити контакт з дитиною; викликати у неї бажання і потребу спілкуватися; подолати мовленнєвий негативізм, який проявляється у більшості дітей, які не розмовляють. Наприклад: гра "Умивання".

Логопед з дитиною підходить до умивальника і говорить:

– Нам треба помити ручки, обличчя. Давай відкриємо кран. Відкривай кран. Ні, не в ту сторону. Я тобі допоможу. Ось так. А тепер візьми мило. Взяв? Намиллюй ручки. Давай я тобі допоможу. Ти сам хочеш? Намилив? Дуже добре! А тепер що треба зробити? Змити мило водичкою? Сам змиєш? Молодець! А що треба зробити щоб ручки були сухенькі? Витерти? Чим? Рушничком! Рушничок, де ти? Знайди! Ось він! Давай я тобі допоможу! Не хочеш? Сам? Права і ліва ручки допоможуть одна одній.

Виховання слухової уваги

Щоб розвинути у дітей слухову увагу і здатність до звуко-наслідування, необхідно систематично проводити відповідні ігри, різні вправи.

Спочатку проводяться спеціальні вправи на розвиток у дітей здібності пізнавати і розрізняти немовленнєві звуки.

На перших заняттях пропонуємо дитині послухати звуки за вікном.

Логопед запитує:

– Що це шумить?

І сам відповідає:

– Це шумлять дерева. Послухай як шумлять дерева:

Ш-ш-ш. А ось їде машина. Як машина гуде? У-у-у. А тепер послухай хто розмовляє у кімнаті? Це хлопчики граються. Пограємось і ми. Як гуде поїзд: у-у-у, а потім зупиняється: ш-ш-ш.

Далі проводяться ігри на розрізнення *гучних і тихих ударів* у барабан.

1. Логопед пропонує дитині закрити очі або вийти за двері, а сам ховає яку-небудь іграшку в шафу (у стіл, на вікно за штору і т.д.). Потім пропонує дитині знайти її, орієнтуючись на силу ударів у барабан. Якщо дитина підходить близько до того місця, де захована іграшка, барабан б'є гучно, якщо віддаляється – тихо (перед грою логопед чітко пояснює і показує, як у барабан б'ють гучно і тихо).

Звуки можна видозмінювати плесканням у долоні, звуками дзвіночка, ударами молоточка по столі тощо. Необхідно, щоб сила звука видозмінювалась плавно: від сильного до середнього і тихого.

На початкових етапах розвитку слухової уваги використовуються музичні інструменти, іграшки, різні предмети, які створюють звуки.

Виховання слухової уваги на музичних інструментах проводиться приблизно так: логопед показує один інструмент (наприклад, гармошку), ознайомлює дитину з його звучанням, показує і знайомить зі звучанням іншого інструмента, наприклад балайки (або скрипки). Дитині зав'язують очі або пропонують відвернутися в сторону. Після цього логопед грає на одному з цих інструментів, а потім пропонує дитині показати той інструмент, на якому він грав.

Одночасно проводиться робота над визначенням напрямку звучання: іграшку ховають під стіл (за шафу або в різні куточки кімнати) і створюють нею звук. Після цього дитині розв'язують очі і вона повинна визначити, в якому напрямку іграшка подавала звуки.

Відтворення ритму (плескання в долоні, стук олівцем по столі і т. д.) проводиться так: логопед плескає в долоні два рази і просить дитину зробити так само; ударяє по столі олівцем один раз, робить паузу, а потім стукає два-три рази і просить дитину повторити.

Виховання слухової уваги до мовлення проводиться в такому порядку: логопед почергово кладе на стіл іграшки або малюнки тварин, птахів, супроводжуючи мовленням: “Це корівка. А ви знаєте, як вона мукає?” І відразу відповідає: “Му-му-му” і т. д.

Потім прикриває рот аркушем паперу і просить дитину дати йому: гав-гав; няв-няв; му-му; пі-пі; ку-ку-рі-ку; ко-ко-ко; і-і-і; ку-ку-ку; ме-ме.

Виховання зорово-мовленнєвої уваги і пам'яті

У дітей-алаліків та із загальним недорозвитком мовлення порушена зорово-мовленнєва реакція. Тому необхідно вже з перших занять проводити роботу над розвитком зорово-мовленнєвої та слухової пам'яті, уваги дитини, забезпечуючи при цьому її пасивний словниковий запас за допомогою предметних малюнків (іграшок). Робота проводиться за знайомими дітям темами: "Одяг", "Іграшки", "Посуд", "Продукти харчування", "Їдальня", "Спальня", "Меблі". В роботі з малюнками (предметами) використовуються ігрові ситуації, які супроводжуються запитаннями, наприклад: "Де що лежало (стояло)", "Хто з ким помінявся?", "Хто прийшов у гості?", "Чого не стало?" і т.д.

Розвиток тактильно-кінестетичних відчуттів

Розвиток тактильно-кінестетичних відчуттів проводиться на пізнання властивостей предмета: м'який-твердий, важкий-легкий, холодний-теплий.

На перших етапах корекційної роботи, коли мовленнєві можливості обмежені, логопед називає ознаки предмета сам, і ці поняття повинні увійти в пасивний, а пізніше – і в активний словник дитини.

Формування загальнорухових функцій дитини.

В більшості дітей із загальним недорозвитком мовлення спостерігається несформованість загальної моторики: моторна незграбність, дискоординація рухів, уповільненість чи розгальмованість, зниження моторної активності, порушена рівновага (не можуть стояти, стрибати на одній нозі, ходити на носках і п'ятках, кидати і ловити м'яч, ходити по визначеній стежинці тощо). Особливо утруднена дрібна моторика пальців рук.

На заняттях повинні проводитись різні види ходьби, різні ритмічні вправи, які сприяють зміцненню нервової системи, урівноваженості психічного стану дитини, привчають її до чітких точних рухів, виконаних у певному темпі і ритмі (краще з музичним супроводом) [5].

Одні і ті ж завдання використовуються багаторазово, майже на всіх етапах корекційної роботи з дітьми, але виконуються вибірково. Потім виконуються складніші з кожного виду роботи. Перед виконанням кожної вправи логопед чітко емоційно пояснює і показує виконання її дитиною.

Розвиток моторики артикуляційного апарату

В роботах психолого-педагогічного напрямку фонетичні порушення розглядаються у тісному взаємозв'язку з особливостями

лексичного і граматичного розвитку дітей із ЗНМ. Відзначається, що розвиток фонетичної сторони мовлення значною мірою залежить від розвитку словникового запасу і визначається ним.

Діти з труднощами засвоюють складні рухові диференціювання, в них не формується динамічний артикуляційний стереотип, тонкі рухові координації мовного апарату. Мовлення дитини залишається нечітким, часто малозрозумілими, із розмитою артикуляцією.

Тому тренувальні вправи артикуляційного апарату потрібно проводити на всіх етапах корекційно-виховного процесу. На початкових етапах формування мовлення необхідно працювати над виробленням правильних рухів артикуляційного апарату.

Мета артикуляційної гімнастики – виробити чіткість, спритність, правильність рухів усіх частин мовних органів. Такі вправи слід проводити впродовж кількох хвилин, фіксуючи увагу дітей на положенні і рухах окремих частин артикуляційного апарату: язика, губ, нижньої щелепи.

Одночасно з артикуляційною гімнастикою, активізацією м'якого піднебіння проводиться дихальна гімнастика. Мета такої гімнастики – виховання подовженого ротового видиху, під контролем рухів діафрагми і м'язів черевного преса.

Під час проведення дихальних вправ диференціюється носовий і ротовий видих (вдих через ніс – видих через ніс, вдих через ніс – видих через рот, вдих через рот – видих через рот).

Перший етап навчання.

Для початкового розвитку вимовляння використовуються різні звуконаслідування. Спочатку логопед сам кілька разів повторює відповідні звукосполучення, наслідує крики тварин, шуми, а потім, використовуючи різні прийоми, старається одержати від дитини відповідну мовленнєву реакцію. Повторює її з дитиною 5-6 разів то тихо, то голосно, то повільно, то швидко, то сердито, то ніжно, ласкаво.

Другий етап навчально-корекційної роботи – перші форми слів.

Мета логопедичного впливу на цьому етапі:

1. Навчити дитину правильно будувати двослівні речення типу:
– звернення + дієслово наказового способу однини;
– дієслово наказового способу однини + знахідний відмінок.
2. Підкреслено вимовляти наголошений склад у словах.
3. Поєднувати 2-3 аморфні слова в одно речення без граматичного зв'язку.
4. Навчити наслідувати вимовляння дво-, трискладових слів з правильним розподілом наголосу, не виправляючи при цьому неправильну звукову сторону мовлення.

5. Навчити наслідувати звукову структуру слова не за рахунок правильної звуковимови, а за рахунок правильного інтонаційного розподілу наголошених і ненаголошених складів, визначення місця наголосу в слові і обов'язкового усвідомлення смислової сторони мовлення.

6. Обов'язковим завданням корекційної роботи є випереджувальне розуміння смислової сторони мовлення.

7. Особлива увага приділяється засвоєнню наказової форми другої особи однини, яка є основою формування дієслівного словника в дитячому мовленні.

8. На такому етапі не рекомендується працювати над виправленням вад звукової сторони мовлення, але діти повинні володіти правильною вимовою голосних, крім *и*. Приголосні звуки можуть бути не диференційовані на м'які-тверді, дзвінкі-глухі. Бажано, щоб на цьому етапі був звук *й* (йот), який викликається наслідуванням сполучень *ай, ой, ей*.

Розвиток розуміння мовлення

1. Розвиток розуміння мовлення на цьому етапі слід здійснювати тільки на наочній ситуації, предметній діяльності дітей.

2. Навчити дітей розрізняти:

- деякі ознаки предметів;
- кількість предметів (багато, мало, один);
- величину (великий – малий);
- смак (солодкий – солоний ...);
- просторові розміщення предметів.

3. Особлива увага приділяється навчанню дітей розрізняти граматичні форми однини, множини, деяких іменників і дієслів.

Завдання

1. Навчити дітей впізнавати предмети за їх призначенням. Наприклад, розгляньте малюнки і покажіть, що ви одягаєте, коли виходите на вулицю взимку. А що влітку?

2. Навчити дітей розпізнавати предмети чи тварин за їх описом.

Наприклад, розгляньте малюнки, відгадайте і покажіть, про кого або про що я буду говорити.

3. Навчити дітей співвідносити слова: один – багато – мало з відповідною кількістю предметів.

4. Навчити дітей співвідносити слова великий-маленький з величиною предмета.

5. Навчити дітей співвідносити слова-ознаки предметів: широкий-вузький; довгий – короткий; високий – низький; товстий – тонкий.

6. Навчити дітей швидко переходити за словесною інструкцією з однієї дії на другу.

7. Навчити дітей розрізняти стверджувальні та заперечні накази, які відрізняються один від одного часткою *не*. Спочатку логопед висловлює стверджувальне прохання ласкаво, а потім – наказ-заперечення строго.

8. Навчити дітей розрізняти, до кого звернене прохання-наказ.

9. Навчити дітей розрізняти граматичну форму однини і множини іменників, які закінчуються в називному відмінку множини на *-и(-і)*.

10. Навчити дітей розрізняти однину і множину іменників, які закінчуються у називному відмінку множини на *-а(-я)*.

Формування перших форм слів

При формуванні перших форм слів необхідною умовою є навчання дітей відтворювати наголошений склад, а потім інтонаційно-ритмічний малюнок одно-, дво-, трискладових слів.

При цьому використовуються такі логопедичні засоби:

- називання предметів або предметних малюнків;
- прохання передати, взяти, віддати предмет чи малюнок;
- нарощування однакових складів наприкінці слів, які промовляє логопед;
- договорювання фрази з опорою на зорове сприйняття відповідного предмета чи його зображення;
- називання дій у наказовій формі;
- багаторазове проговорювання слів дитиною в різних ситуаціях у спілкуванні з дітьми під керівництвом логопеда, в дитячому дошкільному закладі під керівництвом вихователя, вдома під керівництвом батьків.

Підсумовуючи роботу другого етапу, логопеду слід проаналізувати результативність цієї корекційної роботи. Діти повинні граматично і синтаксично правильно будувати двослівні речення, висловлювати свої бажання, вживаючи прислівники + неозначену форму деяких дієслів; засвоїти місце наголосу у вивчених словах, відтворювати ритміко-інтонаційну структуру дво-, трискладових слів. Робота над правильною звуковимовою на цьому етапі не проводиться. Якщо звукова сторона мовлення у дитини дуже порушена (або зовсім не сформована), обмежитись інтонаційно-ритмічною структурою слова.

Третій етап корекції мовленнєвого недорозвитку.

Логопедична робота цього періоду суттєво відрізняється від роботи попереднього етапу тим, що дитина повинна висловлювати своє міркування не на підставі своїх власних дій, а на підставі дії другої особи (тварини) чи стану предмета.

Спочатку робота проводиться на основі спостережень дитини над діями оточуючих її осіб (батьків, товаришів), а вже потім – на основі дидактичного матеріалу.

Основні завдання цього періоду:

– навчити дітей граматично правильно будувати речення із двох головних його членів: підмет – іменник у називному відмінку + присудок – дієслово третьої особи теперішнього часу;

– відтворювати ритміко-складову структуру трискладових слів з правильною вимовою наголошених і ненаголошених голосних (крім й);

– навчити розрізняти деякі граматичні форми слів;

– особливу увагу зосередити на вихованні у дитини вміння узгоджувати підмет і присудок у реченні на ритміко-складовій структурі слова;

– диференціювати форми 1-ї і 3-ї особи дієслів, а також диференціювати форми іменників називного і всіх непрямих відмінків і цю роботу поєднувати з формуванням складової структури слів і звуковимовлянням, а також з диференціацією деяких звуків.

Четвертий етап – речення із декількох слів

1. Навчити дітей граматично правильно будувати речення із 3-5 слів.

2. Навчити самостійно словозмінювати іменники і дієслова.

3. Сформувати навички зв'язного мовлення.

Логопедична робота на четвертому етапі направлена на оволодіння дітьми елементарною побутовою мовою. Діти повинні навчитися розрізняти іменники чоловічого і жіночого роду, змінювати дієслова за числами і особами. Повинна бути засвоєна структура трискладових і деяких чотирискладових слів. У звуковій стороні мовлення можуть залишатися несформованими свистячі, шиплячі, африкати, сонорні.

П'ятий етап навчання – розширення речення. Складне речення.

Завдання:

1. Навчити дітей будувати складнопідрядне і складносурядне речення.

2. Продовжити роботу по словотворенню.

3. Навчити узгоджувати займенники і прикметник з іменником.

На п'ятому етапі навчання діти повинні оволодіти граматично правильною розмовною мовою.

Отже, ефективність застосування тієї чи іншої гри залежить від уміння логопеда вибрати гру, яка викличе інтерес у дітей і відповідатиме їх віковим особливостям, а також від уміння логопеда поєднувати ігрову діяльність з логопедичними завданнями і притому

так, щоб логопедичні вправи виконувалися дітьми невимушено. Систематична логопедична робота спрямована на подолання прогалин в мовленнєвому розвитку і підготовку до подальшого шкільного навчання за спеціальною програмою.

Список використаних джерел

1. Блінова Г. Й. Альбом для обстеження мовлення у дитини / Г.Й. Блінова. – К.: Благовіст, 2001. – 213 с.
2. Блінова Г. Й. Подолання мовленнєвих вад дітей: у 2 ч. / Г.Й.Блінова. – К.: Благовіст, 2005. – Ч. 1. – 288 с.
3. Выготский Л. С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка / Л. С. Выготский // Вопросы психологии. – 1966. – №6. – С.75.
4. Выготский Л. С. Психология / Л.С.Выготский. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 1008 с.
5. Волкова Г. А. Логопедическая ритмика / Г. А. Волкова. – М.: Просвещение, 1985.
6. Кондратенко В. О. Гра в логопедичній роботі як основний вид діяльності / В. О. Кондратенко // Збірник наукових праць. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2000. – С. 17-22.
7. Леонтьев А. Н. Психологические основы дошкольной игры / А.Н.Леонтьев // Избр. психол. соч.: В 2 т. – М., 1983. – Т.1. – С.306.
8. Макаренко А. С. О воспитании в семье / А. С. Макаренко. – М., 1955. – С.82.
9. Логопедия: Учебник / Под ред. Л. С. Волковой. – М.: Просвещение, 1989.
10. Основы теории и практики логопедии / Под ред. Р.Е.Левиной. – М.: Просвещение, 1986. – С.31.
11. Степанова О. А. Методика игры с коррекционно-развивающими технологиями: [учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений] / О. А. Степанова, М. В. Вайнер, Н. Я. Чутко; под ред. Г. Ф. Кумариной. – М.: Издательский центр “Академия”, 2003. – 272 с.
12. Эльконин Д. Б. Психология игры / Д. Б.Эльконин. – М., 1978.

In the article the theoretical analysis of problem of playing activity is carried out in overcome alalii for the children of preschool age. Influence of playing activity turns out in overcoming of vocal disorders on development of preschool child. Korektsiyuna work is offered from дітьми-алаліками.

Keywords: game, playing activity, broadcasting, vocal disorders, alalia.

Отримано: 7.02.2012 р.